

**Ioannis Can||tacvzeni Constantinopo-||litani Regis Contra
Mahometicam || fidem Christiana & orthodoxa assertio**

Johannes

Basileae, 1543

VD16 VD16 J 376

Qvod Post Domini Assvmptionem Dvodecim Discipvli Illivs totum orbem
docuerint, miraculis simul fidem suam confirmantes. Tum de Deipara
uirgine, de quæstione Christi, cruce & imaginibus. Apologia ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98189](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98189)

QVOD POST DOMINI ASSVM

PTIONEM DVODECIM DISCIPVLI ILLIVS

totum orbem docuerint, miraculis simul fidem suam confir-

mantes. Tum de Deipara uirgine, de quaestione

Christi, cruce & imaginibus.

APOLOGIA TERTIA.

Qvod itaq; Christus filius Dei, & Deus & homo à sanctis
simus & prophetis adeoq; ab ipso Deo patre prædicatus
sit, sufficienter in præcedentibus demonstrauius. Nunc
uero agendum reliquis etiam discussis, inspiciamus ea que
hæc insecuta sunt, negotia. Christus enim cum prædixisset
se ascensurum ad patrem suum, in ipsa assumptionis
hora dicit sanctis suis discipulis, & apostolis: Profecti in

- „ mundum uniuersum annunciate Euangelium omni creaturæ. Qui credide-
„ rit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur.
„ Vos uero desidete Hierosolymis, donec induamini uirtute ex alto. Et cum a-
dorauissent, abierunt. Post dies uero aliquot, cum apostoli unanimiter in
eadem domo considerent, factus est sonus ceu flatus alicuius uehementis: &
repleti sunt omnes diuina gratia. Non quod Christo adhuc in terris agenti
impossibile fuerit gratiam illis dare: sed ut omnes intelligerent, unum Deum
esse & patrem & filium, & unam eandemq; patris & filij naturam & poten-
tiam. Dedit enim Christus apostolis cum in terris agerent, uirtutem & potesta-
tem calcandi super serpentes & scorpiones, & aduersus omnem potestatem ini-
mici, id est diaboli: misit uero nuncetiā Deus pater illis gratiā suam. Et im-
pleti diuina gratia, ut dictum est, apostoli, singuli illorum ea cognouerunt,
quæ naturam excedunt, omnes scilicet omnium gentiū quæ sub coelo sunt
linguas, quam exactissime. Causam uero huius inspicite. Ut nimirum ag-
grederentur totius mundi doctrinam & functionem, data est ipsis om-
nium linguarum cognitio: ne interprete indigerent, sed ut ipsi & inter-
pretes essent, & doctores. Et docere cœperunt initio facto à Hierusalem.
Sic enim scriptum erat ab Esaia: E' Sion egredietur lex, et uerbum Domini
de Ierusalem. Iudæi uero adhuc corde occæcato præditi, non intellexerunt, et
impletum est in ipsis, quod in lege scribitur: Linguis nouis, & alijs labijs lo-
Esa. 2. quar populo isti, & neq; sic audient me, dicit Dominus. Et apostoli quidem
populum docentes, iusserunt in Christum credere, illumq; confiteri, quod sit
filius Dei uiuentis. Et facta sunt per illos miracula, & prodigia multa, non ta-
men ea qua Christus faciebat, autoritate & potestate, sed tanquam à seruis
& ministris. in nomine enim Christi miracula edebant, sic dicendo: In no-
mine Iesu Christi uisum recipe: & uisum recepit cæcus. In nomine Iesu Chri-
sti filij Dei resurgat mortuus, & surrexit. Et hoc idem dixerunt cum sanare-
tur paralyticus. Quin in nomine Christi sanabant omnem morbum: & quo-
tidie multæ hominum turbæ in Christum crediderunt. Tandem diuisi duo-
decim apostoli peragrauerunt totum orbem. Impij uero eosdem multis ma-
lis & damnis afflixerunt, aliosq; in Christum credentes, ut quotidie diuersis
in locis magnam occiderent Christianorū multitudinem. Vniuersus enim
mundus idololatriæ deditus erat. Sed uno Christiano occiso, decē corā tyran-
nis

nis emerferunt: & si decē occiderentur, exurgebant centū: si mille, apparebāt decē millia: si decē millia, uiginti millia succedebant in martyriū. Ne uerò uerba mea à multis ceu ficta esse iudicentur, minus dico quàm ueritas rei postulet. Sæpius enim uno die crediderunt hominum quinquaginta millia, & amplius. Et quemadmodum à creaturis ad ueram cognitionem peruenit Abraham iustus, & seruūq; coluitq; solum Deum uerum: sic etiam per Christi & apostolorum miracula gentes similiter in ueritatis cognitionem peruenerūt, eandemq; coluerunt, & perfecte confessi sunt Christum uerum esse mundi saluatorem, filiumq; Dei uiuentis, & uerum Deum. Vnde igitur hoc factum est: quia uirtute & potētia: quibus opibus & magnificentia: per quos nam philosophos & oratores: Per nullum prorsus: sed sola Dei uirtute, quam induerant duodecim apostoli, rudes antea, agrestes & infirmi. Sic enim dixerat illis Christus: Ecce mitto uos tanquam ouēs in medio luporum: ne solliciti sitis, quid dicatis, aut quid loquamini coram ipsis. Ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, nec contradicere omnes qui sese opponunt uobis. Et sic euenisse legimus. Omnes enim philosophi, omnes retores, omnes magi, coram apostolis ceu pisces muti apparuerunt. Tunc impletum est illud Dauidis uaticinium: Et loquebar in testimonijs tuis coram regibus, & non confundabar. Quin & illud Esaia: Quam speciosi sunt pedes euangelizanum pacem, qui annunciant bona. Diuisi itaq; sunt apostoli, & dispersi in uniuersam terram: singuliq; in illis locis, ad quos peruenerāt, docuerunt euangelium. Et impleta est Dauidis propheta dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in terminos orbis uerba ipsorum. Considera igitur, uide & attende diligenter horum omnium quæ hic scripta sunt, ne unicam quidem dictionem aliunde quàm è Mose, Dauide, prophetis & Euangelio transcriptam esse, quæ omnia pro sanctis, iustis & bonis ipsi quoq; Musulmani uenerari solent. Ipse enim Mahomet, quem omnes Musulmani præceptorem suum agnoscunt, non potuit in uniuersum ueritatem occulere, uerum libros hos sanctos esse testatur. Quod si igitur libros dicunt sanctos & bonos, ea uerò quæ in his continentur, Musulmani contemnunt, necesse omnino fuisse ut cuncti homines illos condemnent, quin potius (si uerum dicere oportet) ut illorum ceu mente capiorum misereantur, quod uos nimirum tot tantisq; donati occasionibus, quibus ueritatem & inuenire & cognoscere licet, quod Christus filius & uerbum Dei sit, relicta tamen ueritatis uia, à scopo uero aberraueritis. Sed redeundum eò unde digressi sumus.

Qui itaque apostolos persequebantur, & sua premebant tyrannide, hi ipsi tandem in Christum credebant, & confitebantur hunc esse filium Dei uiuentis, imò apostolorum loco illi ipsi precones nominis Christi reddebantur. Et omnes quidem apostolos morte, qua Christum cōfessi sunt, sublatos esse, uerum est: non tamen in hos tantum sauiuerunt impij, quantum in illos qui ab idololatria ad Christum conuersi fuerant. Atroces enim de illis poenas sumebant. Membratim dissecabant eos: & quasi uno momento salui & integri apparuerunt. In caminos deiecerunt: sed tanquam aquas ingressi seruabantur. Plumbum liquefactum coacti bibebant: sed non ladebantur. In maris profundum demergebant: & in littus euaserunt. Et quis nam (ut dici solet) martyrum tormenta & tentationes posset exponere? Tandem autem mortui sunt, & tormenta uoluptatum loco, & mortem pro uita

Matt. 10.

“

“

“

Psalm. 138.

Esa. 52.

Psalm. 19.

uita aestimauerunt, ostenditque per martyres Christus suam ipsius diuinitatem & potentiam, quin fidem quoque & desiderium, quo erga illum tenebatur. Eo enim quod salui & illi seruarentur martyres Christi, apparebat potentia & diuinitas: per mortem uero quam sustinebat, illorum in Christum fides elucebat & charitas, quemadmodum postea planius demonstrabitur. Insignis enim certantium fortitudo, & horum fides instar facis fulgebat. Qui enim illos seruabat illaesos ex talibus tantisque tormentis, poterat omnino, ne morerentur, efficere. Sed quemadmodum in proprio corpore Christus fecit, ut ad solam qua Hebraeos compellauit interrogationem, Quem queritis? omnes conciderent: cumque ad eosdem diceret, Sinite hos abire, discipulis dimissis, se Christum scilicet apprehenderent: sicut inquam, in hoc potentia simul & uoluntas illius apparuit, ita etiam euenit in martyribus. seruabantur enim illi, diuina uirtute & potestate, in magnis poenis & tormentis: nihilominus tamen mortui sunt, ut illorum in Christum fides appareret, & uiuerent in aeternum uitam uere beatam & immortalem. His igitur uisus, qui idolis seruiebant, & intelligentes simul opera esse plus quam naturalia, quae Deus nimirum operaretur, conuersi sunt omnes reges, omnes praesides, omnes tyranni, uniuersa denique multitudo terram mareque inhabitans, Christum coluerunt, confessi sunt & crediderunt hunc filium Dei, & Deum uerum esse.

Psal. 72. & impletum est Dauidis aliorumque prophetarum oraculum, dicens: Adorabunt eum omnes reges terrae, omnes gentes seruient illi, omnes gentes illum beatum dicent. Etiam si uero quidam inueniantur, qui Christum non credant filium Dei esse, non tamen propter hos prophetas mendacii arguere licebit: sed quemadmodum sol quidem totum orbem illuminare dicitur (quod & reuera fit) caeci tamen sole nec uident, nec ab hoc illuminantur: ita etiam in Christo solet euenire. Omnes reges terrae & uniuersus orbis adorauerunt illum, & Deum esse confessi sunt: qui uero illum non adorauerunt, uel qui prius quidem hoc adorato postea poenitentia ducti, dogmata eius impia esse aestimauerunt, tunc sane ueritatis cognitione non multum iuuantur. Quam ob rem: Omnis enim homo dum uiuit, opera facit quaecumque uult, & animo concipit tam ad salutem suam tendentia, quam ad damnationem et poenam. Poenitentiae uero post mortem locus non est reliquus. Si igitur Christi fideles in boni cognitionem peruenerint, & crediderint in ipsum, en inuenerunt ueritatis uiam, & salutem suam acquisuerunt: si uero in impietate sua perseverauerint, quid de illis postea fiat: qui intelligit, intelligat. Porro Dauid rursum sic dicit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Quonia Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam rex uniuersae terrae, Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sanctum suum, principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer eleuati sunt. Nunc uero diligenter quae dicuntur perpendite. Omnes gentes, inquit, plaudite manibus, iubilate in uoce exultationis Deo. Non Iudaos solos aduocat, nec Ismaelitas, nec alios alicuius partis terrae incolae, sed omnem quae soli subiacet terram conuocat ad hanc spiritualem exultationem. Cum enim dicit, Omnes gentes, nullum hominem ex omnibus istis excludit. Causa: Quia Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Sed dicat aliquis, Quando nam, o bone Dauid, Deus non erat altissimus?

mus? quando non erat terribilis & magnus? Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. En uides hic aliud explicatu difficilius, qui rem inexplicabilem interrogauisti, quando nempe Deus non fuerit altissimus, magnus & terribilis? Respondet enim, Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Et rursum David inquit: Quoniam rex uniuersae terrae Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sancti sui. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer exaltati sunt. Sed nunc agendum inspicimus, quid nam sibi uelit propheticum oraculum.

Psalmus quidem carmen est concinnum, Deo consecratum. Et quemadmodum aliquis a trophaeo aut uictoria reuersus, praeter ingenti gaudio nihil aliud dicit, quam Vicimus hostes: rursum uero interrogatus, Quomodo & qua ratione illi uictoria obuenerit, eadem illa responderet, Vicimus hostes, uicimus inquam. Eodem modo propheta prudentibus oculis gentium conversionem perspicuens, exclamauit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. id est, & qui antea fideles fuistis, & qui postea demum credidistis, omnes simul plaudite manibus: neque simpliciter sine ratione & ordine manibus uestris plaudatis, sed cum uoce exultationis, & laetitiae. Quapropter propheta quoque uoluptate ceu abreptus, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Et quasi ipse exponens sua uerba, addit, Regnauit Deus supra gentes: id est, gentes prius diaboli tyrannide pressae, relictis nunc patrijs suis dijs, idolis scilicet inanimatis & mutis, declinauerunt, coluerunt & crediderunt soli uero & uiuenti Deo, illiusque regno subiectae sunt, antea enim regno Dei indigni iudicabantur. Deus sedet super thronum sanctum suum. Omnis thronus gloriam significat, & requiem. Et quoniam Deus antea non celebrabatur a gentibus, sed a solis angelis & sanctis, gentes gloria Dei destituebantur: nunc uero accedentes fruuntur omnes gloria Dei, & requieuit Deus in gentibus. Quoniam uero etiam hominum thronus gloriam habet, & honorem, quin & requiem, innocentiam autem a peccatis habere non potest, adiunxit, Super thronum sanctum suum. Humana enim omnia una cum labili, & ad peccandum prompta natura etiam illud extraneum, incertum uel separabile habent, ut in prima Apologia diximus. Dei uero thronus altus, & sublimis sanctusque est, & magnificentiam gloriamque suam habet naturalem & inseparabilem. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Qui nam sunt congregati illi principes? Reges terrae, & praesides tam parui quam magni. Et quis nam est Deus Abraham? Num alius est praeter Deum illum uniuersorum, qui creauit coelum, & terram? & propterea Deum Abraham dixit? Absit blasphemia. Minime. Sed partim quidem Dominum & iudicem uniuersae terrae, qui miseretur & irascitur, uocauit Deum Abraham, qui illi in deuastatione Sodomarum apparuit, coram quo se terram & cinerem esse iudicauit, qui scilicet erat filius & uerbum Dei, quemadmodum in praecedentibus demonstratum est, & adhuc patebit: partim uero, ut quemadmodum Abraham Deo credidit, & reputata est illi

fides ad iusticiam: sic etiam omnibus gentibus, si deserto cultu patrio, imò (ut uera dicam) uano & falso, conuersæ fuerint ad Deum uerum, & Christum confessæ fuerint filium Dei esse, Deumq; uerum, etiam illis fides ad iusticiam reputabitur, ut & Abraham, & remissæ sunt illis omnes iniquitates, impietas & peccata ipsorum.

Præterea dicente tunc Deo ad Abraham, Patrem, multarum gentium constitui te, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: præuidens id quidem Dauid, quod Dei sermo ad Abraham factus, nondum impletus esset (nam omnes gentes ad fidem conuersæ, filij Abraham facti sunt) & quod gentes per fidem in Christum, qui est semen Abraham secundum carnem, qui & ipsius Davidis regis est filius, saluandæ essent, dixit, Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: in memoriam reuocans omnibus hominibus olam factam ipsius Abraham coram Deo adorationem, & Dei ad illum promissionem: & impletus uoluptate inenarrabili propheta, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Omnes gentes plaudite manibus. Deinde uerò docens dixit, Psallite prudenter. Quid nam hoc est, Psallite prudenter: id est, cordate, sapienter, cum uera scientia cognoscite quæ dicuntur, cognoscite inquam ea quæ fiunt, nec complodite manus uestras illicito & turbato modo, ut in commensationibus manibus plaudere solent insipientes: sed cum didiceritis antè unde nam hæc uictoria, unde libertas, unde hæc salus, exhibete magnificentiam, exhibete gratiarum actionem Deo auctori uictoriæ. Plaudite manibus, edite uocem laudis & exultationis ipsi Deo Abraham: id est, illi qui enatus est ex semine Abraham secundum carnem, quem annunciauerunt omnes prophetae, quem demonstrauerunt, quem confessi sunt Deum & hominem, qui sedit super thronum suum sanctum, hominem scilicet, quem ex diua assumpsit Virgine modo supernaturali. Psallite prudenter, in profundum animi nimirum uestre condite, respicite repositam in prophetis oraculis coelestem margaritam, quæ a multis tanquam in ostreis honorata est. Psallite prudenter: thesaurus enim inexhaustus intra manus uestras est, quæsi euolutis patrum uaticinijs inuenietis, qui est Christus filius & uerbum Dei, creator omnis creaturæ. Verbo enim Domini celi confirmati sunt, & spiritus oris sui omnis uirtus illorum. Vides ne quomodo nunc quidem Deum appellat Dauid, nunc uerò Deum & hominem: nunc etiam uerbum Dei, nunc etiam creatorem omnis creaturæ: Cum enim celi creatorem dixit, omnis creaturæ creatorem esse declarauit. Qui enim coelos fecit, idem est qui creauit angelos & homines.

Et Moses quidem inquit, In principio creauit Deus coelum & terram: Dauid autem, Verbo (inquit) Domini celi firmati sunt. Certè quem Mahometh uerbum Dei uocat, & Musulmani omnes, quem omnes Christiani ceu uerbum Dei & Deum adorant, de hoc eodem Dauid dicit, quod coelos firmauerit: id est, creauerit. de hoc eodem Moses dicit, quod in principio condiderit coelum & terram. Et quis tam stultus est ut dubitet, nec eum adoret, quem Dauid Deum esse prædicat: quem Moses Deum esse fatetur: Tu uerò cum de coelis audis, non est quod plures coelos esse existimes, sed unum, & non plures. Interpret enim Hebraicam

braicam phrasim secutus, iuxta illius leges & consuetudinem pluraliter transtulit. Videamus uero de quibus nam Dauid hæc dicat: Cuius fortes terræ ualde eleuati sunt. Qui nam? Discipuli illius pauci, qui modò erant humiles, indocti & rudes, nunc uero doctores totius orbis: qui persecutionem sustinuerunt ab omnibus, qui iniurijs affecti, qui colaphis caesi, qui non habebant quò caput reclinarent, nunc sublimes & magni uidentur, & fortes Dei, & ad honoris fastigium eleuati. Omnes enim principes, omnes satrapæ, omnes reges terræ post Deum apostolos habent aduocatos, ipsosq; doctores & duces salutis suæ confitentur. Apostoli enim docuerunt euangelium omnem creaturam, miraculis simul illud comprobantes, ut diximus: & qui prius persecutores erant nominis Christi, nunc pro illo uitam deponunt: & qui prius in illum calumnias & tyrannidem exercebant, nunc per Christum & apostolos facti sunt pastores, doctores, & orbis luminaria ipso sole splendidiore: & qui modo idolorum erant cultores, nunc Christi sunt martyres, & accepta à Deo gratia (ut dictum est) miracula edere conspiciuntur. Martyres enim non uiui modò miracula & prodigia edebant, quibus uisis idololatæ obstupuerunt, sed etiam post mortem magna & stupenda miracula ediderunt. Viui enim adhuc in tyrannorum conspectu interrogabant idola, dicentes: In nomine Christi dicite ueritatem. Et responderunt idola, Christus est Deus uerus. Infideles autem his auditis magna uoce exclamabant, Magnus est Deus Christianorum, magna etiam fides ipsorum, & in Christum crediderunt. Et quidem quod omnes martyres Christi miracula ediderint, quæ propter nimiam copiam nunc omittuntur, constat. uerumtamen è multis non pauca ab illius seculi scriptoribus collecta sunt, è quibus & hoc unum fuerit. Christi martyr Georgius, qui à nobis Christianis colitur (quem etiam ipsi Musulmani in honore habent, & ab illis Cheter Eliæ dicitur) tormentis & questionibus excruciatu est ab impijs & idololatræ, ut Christum abnegaret, & illorum Deos coleret adoraretq;. Hic uero maluit infinitas mortes & infinita tormenta pro nomine Christi sustinere, quàm fidem suam in Christum reijcere. Multis igitur tormentis & supplicijs excruciatu martyr, dicit tyranno: Eunt uideamus deos uestros. Hic uero hoc audito, ualde gaudens est, existimans hunc dijs suis esse sacrificaturum. Omnibus uero simul profectis, & tyranno quoq; cum turba sua hunc comitante, martyr Georgius ad aram accessit, & dicit uoce magna, In nomine Christi, ò idola muta, ueritatem dicite. Quis nam Deus uerus est? Et repente idola loquendi facultate donata, dixerunt, Christus filius Dei, & huius pater Deus. Et rursum adiecit martyr: In nomine Christi terræ illa cõteramini. Et ipso effectu uerbum hoc comitante, omnia idola in terram conciderunt, & confracta sunt. Hominum uero turbæ hoc miraculo uiso, magna & clara uoce exclamauerunt. Magna est fides Christianorum, & magnus est Deus Georgij.

Audiant, qui in Christum non credunt, & confundantur, quod pater mendacijs diabolus uerum oculere non potuit, sed à sancto increpatus, & à ueritate ceu flagellatus, Christum Deum esse uerum confessus est. Qui uero non credunt, tanquàm in densissimis tenebris errantes obambulant. Porro Christo adhuc in terris agente, attulerunt illi parentes quidam filium qui dæmonio agitabatur, & orabant eum ut illum sana-

ret. Dæmon uero, qui hominem occupauerat, uiso Christo exclamauit, dicens: Quid mihi tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad affligendum nos? Non enim unus tantum in homine erat diabolus, sed multi. Cum autem Iesus hunc increparet, ex homine digressi sunt, & sanitati restitutus est. Quem igitur Deus ipse testatus est, quem prædicauerunt prophetae, in quem uniuersus orbis credidit, quem & ipsi dæmones licet inuiti Deum esse confessi sunt, cuius nomen horrent & tremunt, hunc inquam, qui non confitentur, non ne stulti sunt & seducti? Omnino certe. Tunc itaque implebitur in illis propheticum illud Dauidis oraculum: *psal. 48* Homo in honore existens, non intellexit, comparatus est iumentis brutis, & similis his factus est. Et sane felices essent, si pro brutis haberentur animalibus. Hæc enim cum non peccent, nec poenam etiam datura sunt. Væ autem in Christum non credentibus: utinam non nati essent homines isti.

Post mortem uero martyrum concurrerunt ad sepulchra, & monumenta horum homines, & sanati sunt à morbis suis. Caterum usque ad hodiernum diem infinita eduntur miracula circa sepulchra martyrum, & aliorum sanctorum, qui iuxta Euangelij præcepta uitam suam instituerunt. Quin & nunc modum non habent Dei homines, qui salutis studiosi sunt, & quidam agunt in montibus, illi uero in speluncis, alij cum hominibus conuersantur, & uirtutem habent potentiamque edendi miracula, & edunt. Quid uero tibi uidetur? Num propter falsum, fictum, & fucati Dei nomen cooperatus est duodecim apostolis Deus, indoctis illis, & rudibus, per infinita miracula, & conuertit uniuersum orbem ad fidem Christi, & Dei cognitionem, frenumque iniecit rhetoribus, & philosophis? Et quis tam miser qui hoc dixerit? Nobilissimæ enim omnium creaturarum sunt, angelus & homo. Caterum angelus, cum animo suo diuinitatem affectaret, à propria gloria excidit, & ex angelo diabolus factus est, & ex luce in tenebras mutatus. Similiter & homo, cum sanctus esset, & paradysum incolet, postquam diuinitatem affectare cœpit, en statim è sancto peccator comparuit, & paradiso expulsus, ad terræ culturam condemnatus est. Et, quod calamitosissimum est, qui immortalis erat creatus, morti subiectus est, & audiuit: In sudore uultus tui comedes panem tuum: & quia terra es, in terram reuertèris. Sed quid de angelo & Adamo dicimus, quod propter diuinitatis affectionem hæc modo dicta passi sint, cum uel hi qui Moli se opponere audebant, & incensum Deo offerre religionis gratia, quod non illis, sed solis licebat sacerdotibus, terræ hiatus aperto absorpti sint: Dathan nimirum, Abiron, & Core? Emicuit etiam ignis è terra, & combussit Ophnem & Phinees. Sacrificauit Ozias Iudæorum rex, & repentina lepra mulctatus est. Vides igitur, ut cum omne peccatum Deus ad tempus ferre soleat, & peccatoris poenitentiam expectare, hanc solam audaciam non fert, sed eo ipso momento Dei indignatio & ira in huiusmodi audentem oboritur.

Quandoquidem igitur, ut demonstratum est, Deus apostolis cooperans est, & martyribus, in fidei Christianæ cōprobationē, qui in Christum non credit, non credit Deo. Sic enim ipse Christus in Euangelij dixit: Qui non credit filio, nec patri credit: & qui non habet filium, nec patrem habet. Quod si igitur Christus

sus non erat Deus, nec Dei filius, sed temeritate quadam hæc dicere ausus
 fuit, an non eadem pati debebat, quæ diabolus & Adam passi sunt? Sed
 cum Deus esset uerus, aperte omnes docuit, ut puram ueritatem agnosce-
 rent: quin potius illius diuinitatem. Quædoquidem igitur planè & confiden-
 ter se Deum esse dixit, & filium Dei altissimi: nec in abscondito & angulo obscur-
 ro, sed in medio omnium hoc dixit: cum denique & ipse Mahomet omnesque Mus-
 sulmani confiteantur Christum uerbum Dei esse, & spiritum Dei, & animam
 Dei, omnes etiam Musulmani hac religione tenentur, ut sine omni dubita-
 tione & curiosa inquisitione credant, sicuti de seipso Christus testatus est. Por-
 ro miraculo, quod annuatim Hierosolymis iuxta Christi sepulchrum tempo-
 re resurrectionis illius contingit, ut ipse nouisti, numquid contradicere po-
 tes: Non ignoras enim, quod Dei sic permitte iudicio, loco illi sancto Mu-
 sulmani dominantur, & circa tempus resurrectionis Christi multam mag-
 namque curam adhibent, & diligentiam, ne ullum aliquod lumen ardens
 conspiciatur. Fit igitur hoc sine omni controuersia diligentissime. Eo autem
 temporis articulo, quo Christiani, qui illic agunt, hymnum de Christi resur-
 rectione compositum decantant, lumen cælo delabitur, uidente hoc Musul-
 manorum principe qui interea temporis ibi commoratur, incendens tres il-
 las, quæ Christi sepulchro astant, lampades. Quid igitur tibi uideretur? Num
 falso dixit Christus se Deum esse, & Dei filium? Falso ne hoc Christiani cre-
 dunt? Quomodo igitur eadem hora, qua illi Christum, ut diximus, Deum
 & Dei filium decantant, & creatorem omnis creaturæ, in copiosiore nimis
 miraculi assertionem expositionemque, testante simul Deo hoc uerum
 esse, lumen cœlitus delapsum, lampades (ut dictum est) circa Christi sepul-
 chrum astantes, incendit? Quemadmodum enim in Iordane cum Chri-
 stus baptizaretur, uox cœlitus descendit, dicens, Hic est filius meus dilectus,
 Christum denotans: sic tempore supra memorato lumen cœlitus delabitur,
 asserens & testificans omnibus tam fidelibus quam infidelibus, quod ipse sit
 Christus, filius Dei, uerus Deus & homo. Quis igitur tam miser,
 ut illum non adoret, & Deum esse confiteatur, & filium uerbumque Dei? Si
 autem fortasse multum indagando his (ut nimirum fieri solet) contradixe-
 rint, Christum hæc falso locutum esse, quid nam alia accusatione opus est?
 Ipsi enim seipsos incusant, si eum, quem uerbum Dei, spiritum & ani-
 mam Dei esse confitentur, mentiri dixerint. Quomodo autem possibile est,
 ut uerbum Dei mentiatur? Agnoscentes igitur infirmitatem suam, huc
 confugiunt, dicentes, quod Christiani Christum nimirum honoraturi di-
 cant, hunc de seipso dixisse, quod filius Dei sit. Cum tamen hoc non ueritati
 consentaneum, sed calumnia sit. Christus enim non modo non dixit hoc, ne-
 que docuit, sed etiam a Iudeis interrogatus, negauit, dicens: Non sum, uerum
 uos hoc dicitis. Et hic quidem uester pretextus est, & suffugium. Quidam
 enim Christum iniuria affecturi, manifestè hoc facere non potuerunt, ti-
 mentes nimirum publicam subire hominum condemnationem: quapro-
 pter alia finxerunt ex alijs. Cæterum quotquot ueritatis studiosi sunt, sciant
 ipsum Christum proprijs labijs non semel dixisse, his uerba autem, sed sapius,
 totumque fere Euangelium hoc unum dicit & docet, ut nimirum intelligant ho-
 mines, solum & uerum Deum & filium, quem ante omnia secula uerum Deum
 genuit. Totius enim Euangelij finis & scopus hic est, ut scilicet omnis homo
 sese ab impietate ad Dei religionem, conuertat, ut dictum est, & ut homi-

nes opera faciant salute digna. Quapropter Christus quotidie hoc dixit, & docuit, quod ab illo excipientes Apostoli Euangelium conscripserunt, & docuerunt in orbe uniuerso: & propter hanc doctrinam, Euangelium & dogmata, occubuerunt ipsi simul & martyres. Porro & alij quidam haeticorum de Christo dixerunt, quod Christus reuera quidem ante omnem fuerit creaturam, quodq; angelorum & Adami creator sit, cœli etiam, & terræ, omnisq; creaturæ: quod reuera sic, & non aliter est: eundem uerò filium Dei esse negauerunt. Qui sanè haeticorum multum damni ueræ fidei confessoribus intulerunt. Qui enim illo tempore imperio præerat, illorum astipulabatur sententiæ, illorumq; partes fouebat, & adiuuabat in tali dogmate. Quod si hi Euangelium summa ueneratione prosequentes, demonstrare poterant, nusquam de sese Christum dixisse quod Deus sit, & Dei filius, quæ nam alia probatione opus erat quàm hac? Hæc enim uel sola seruauisset eos præ cæteris argumentis omnibus. Cæterum Euangelium in precio habebant, & amplectebantur, sanctumq; nominabant, & legentes hoc perpetuò cum prophetarum scriptis miserrimi homines, nihilominus hæc ridicula et stulta protulerunt. Et alij quidem in hac hæresi diem obierunt, & anathemate tenebantur, alij uerò uiuunt & Aegyptum incolunt, Arrianiq; Iacobitæ, & Nestoriani dicuntur. Interrogentur itaque hi, & fatebuntur ueritatem omnem, quod Euangelium tale ab initio scriptum sit, quale hodie nō die extat.

Dicitis præterea, Christianos in tres credere personas, Patrem, matrem, & filium. Et quoniam in omnibus quæ Christianorum dogmata spectant, prophanus es, ut in alijs, sic etiam hic erras. Sed audi. Nos equidem, qui Christum profitemur, unum Deum adoramus, creatorem omnium, uisibilem & inuisibilem: huiusq; uerbum & filium, Christum scilicet. Hæc uera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim hunc credimus, & fatemur. Diuam uerò uirginem Mariam, creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem, & confitemur, quod huic similis homo nec natus sit, nec posthac ex uiro & muliere nasciturus usq; ad consummationem sæculi. Et secundum humanam quidem naturam eam angelis inferiorem esse iudicamus, tanquàm hominem: honore autem & sanctimonia ipsam omnibus angelis indubie præferimus, eo quod uerbum & filium Dei secundum carnem pepererit: omnesq; nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indefinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna. Hanc autem colimus non ut deum, sed ut matrem filij Dei secundum carnem. Cæterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures ue Deos adorauerit. Sed adoramus unum Deum, creatorem cœli & terræ, omnium uisibilem & inuisibilem.

Affertis in accusationem nostri, quod Christus à Iudæis interrogatus, Num filius Dei es? negauerit, dicens: Vos hoc dicitis. Et hoc testimonij loco contra nos adducitis, ut ijs quæ à uobis dicta sunt, fidem facere possitis. Hæc autem propter scripturarum ignorantiam facitis. Si enim scripturas, ut fieri omnino oportet, excuteretis, inuestigaretisq;, nequaquā seduceremini. Nunc autem nos accusatis de his, quæ uos ipsi non intelligitis. Veruntamen omitte dicere in presenti, quæ ab initio mundi de Christo testimonia dicta sunt, ipsum & Deum et Dei filium hominemq; esse cōprobanda: quia multa sunt. Quare his præteritis dicemus singularia quædam. Simul & hoc dico, Iudæos non alia de causâ Christum crucifixisse, quàm quod se Deum diceret, & hominem,

nem Dei que filium. Et alibi quidem dicebat: Qui me uidet, uidet patrem meum. Alibi uero, Ego & pater unum sumus. Rursus alio in loco, Si me nouissetis, & patrem meum utique cognouissetis. Item: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in aeternum. Et alibi, Remittentur tibi peccata tua. Que omnia perpendentes Iudaei dicebant, Quem nam teipsum facis? cum homo sis, facis te Deum. Quid uero Christus? Qui credit in me, etiam si moriatur, uiuet. Et quemadmodum pater suscitatur mortuos, & uiuificat: sic & filius, quos uoluerit, uiuificat. Et nemo uidit filium, nisi pater: nec patrem aliquis uidit, nisi filius, & cui filius uoluerit reuelare. Christus igitur haec dicens, docensque homines, interrogatus ueritatem celaret? Et quis uel infans uel stultus hoc crederet? Si enim non erat Deus, nec Dei filius, non utique discipuli eius ab illo interrogati, quem me dicunt homines esse filium hominis? dixissent illi, Alij quidem te dicunt esse Heliam, alij Ieremiam, uel unum prophetarum. Et dixit illis Christus, Vos uero quem me dicitis esse? Et respondens Petrus, dixit illi, Tu es Christus, filius Dei uiuentis. Dixisset tunc Christus Petro: Errauisti, impie locutus es, & peruerses. Non enim filius Dei sum. Cum enim praceptor illorum Christus esset, ecquid aliud quam ueritatem erat illos docturus? Quid autem Christus Simoni Petro respondet? Beatus es Simon fili Iona. Quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in coelis est. Christus uero non quasi ignorans interrogauit Petrum, quem nam illum esse dicerent homines: sed quemadmodum de Lazaro priusquam moreretur dicebat, Lazarus amicus noster mortuus est, sed ab eo, & suscitabo illum. Perfectus uero illic interrogabat, Vbi posuisti eum? Deinde cum autoritate dixit: Lazare, exi foras. Et obediuit exanimis uerbo Domini, ut inquam Christus haec fecit, ostendens suam diuinitatem, & humanitatem: sic etiam nunc interrogauit discipulos, ut ostenderet se Deum esse & hominem, & ut a paruis initijs ad fastigium ueritatis perducerentur. Caterum post ipsam quoque resurrectionem, quid nam Thomas dixit, qui & ipse unus erat e duodecim discipulis? Qui conuictato Christi latere, planissime idem dixit: Dominus meus, & Deus meus. Quid autem illi Christus? Non dicit, Desine blasphemare. Sed quid? Quia uidisti me, credidisti. Beati qui non uident, & credunt. Quin in praedicationis initio, quid nam Nathanael ad Christum dicit? Ipse enim Nathanael legis doctor erat apud Iudaeos, ueniensque ad Christum, interrogauit eum quaecunque uoluit & cupiebat: cum uero ex Christo etiam ea cognouisset, quae animo suo occultata tegebat, dicit ad Iesum, Tu es ille filius Dei, Tu es ille rex Israelis. Num autem hunc Christus ceu male dicentem increpuit? Nequaquam. Quid uero? Dicit illi Christus, quia dixi tibi quae corde occultata tegebas, credis. Maiora his uidebis: Et cum Christus a Pilato interrogatus dixit, Tu dixisti: non negationis formula est, sed affirmationis, & confessionis, qua etiam ad Iudam usus est. Cum enim cum discipulis suis discubuisset, dixit ad eos, Unus uestrum prodet me. Et dixerunt singuli de sese, Num ego sum Dominus? & alius, Num ego sum? Dixit tandem & Iudas, Num ego sum? Dicit Christus, Tu dixisti. Haec sane non negandi figura, sed affirmandi erat, qua eadem Pilato respondit. Formula enim erat illi genti peculiaris, qua etiam ceu uulgari & usitata Christus usus est. Quemadmodum etiam apud Musulmanos frequenter in usu est. Si enim quis dicat alterum consulendo, Faciemus ne hoc aut illud? Tunc

Ioan. 14.

Ioan. 10.

Ioan. 8.

Ioan. 8.

Matth. 9.

Ioan. 10.

Ioan. 11.

Ioan. 5.

Matth. 11.

Matth. 16.

Ioan. 10.

Ioan. 2.

Tūc pro eo quod alter dicere debebat, Fiat: dicit, Tu nouisti, Neq; hoc negā-
di, sed assentiendi formula est. Ita & Christus hac illis usitata formula, Tu di-
xisti, usus est. Nihilominus tamen Pilatus interrogauit Christū, dicens, Tu ne
Ioh. 18 es rex Iudaeorum? Respondit illi Iesus, Regnum meum non est ex hoc mun-
do. Si ex hoc mūdo esset regnum meū, ministri utiq; mei pugnaret pro me, ne
Iudaeis traderer. Nunc autē regnū meū non est hinc. Dixit illi Pilatus, Nū igit
rex es tu? Respōdit Iesus, Tu dicis me regē esse. Ego in hoc natus sum, & pro-
pterea in mundum ueni, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui ex uerita-
te est, audit uocem meā. Dicit illi Pilatus, Quid est ueritas? Vides ne quomo-
do idem hic planius demonstratum est? Christus omnino se regem esse com-
probauit, & a Pilato interrogatus idem hoc respondit. Nam pro eo quod di-
xisset, Certe rex sum: dixit, Tu dicis me regem esse. Quid ergo Pilatus respon-
det Christo dicenti, Ego in hoc natus sum, & propterea in mundum ueni ut
testimonium feram ueritati? Dicit illi, Quid est ueritas? Quasi dicat, Si in mū-
do esset ueritas, nequāquam esses traditus in mortem: & quasi deplorans ue-
ritatis interitum dixit, Quid est ueritas? Caterum a principe sacerdotum
quoq; interrogatus Christus, Adiuro te per Deum uiuentem ut nobis dicas,
Marc. 14 nū tu sis filius Dei: nihil aliud respōdit, quā Ego sum. Vides ne quomodo,
de rebus sibi incognitis Musulmani homines laude dignos accusent. En nūc
igit, siquidem ueritatem inquiris, ipsam agnoscito: nūc etenim nouisti. Igno-
rātia enim non propter ueritatē oboritur, sed propter illos qui eā auersantur.

Quoniam uerō de cruce etiam nos in superioribus dicturos esse promi-
simus, nunc quoq; de hac audias. Quemadmodum enī ea quae Christum
spectant, ab initio praedicta sunt a Mose, Dauide & prophetis, dicta sunt au-
tem obscure quodammodo & tectē: ueruntamen sicut de passione & morte
illius per tot prophetas exposuerunt, sic etiam de cruce. Et nunc qua ratio-
ne hoc factum sit, perpēdito. Cum Moses Iudaeos Aegypto educeret, exiue-
rūt Aegyptij, & insecuti sunt eos, quos & affecuti sunt apud mare rubrum.
Exod. 14 Hebraei autem timore correpti, de uita desperauerunt. Moses itaq; orauit ad
Dominum: & dixit illi Deus, Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel, ut ac-
cingantur. Et tu tolle uirgam tuam, & percutere mare, & transibunt filij Israel
per siccum. Moses igitur accepta uirga, percussit mare ictu recto, & diuisa est
aqua maris, et stetit murus a dextris & murus a sinistris, & transiit omnis po-
pulus per siccum. Aegyptijs uerō hos persequentibus, et super siccum ingres-
sis, dixit ad Mosē Dominus, & rursum percussit mare uirga sua, non quidē
ictu recto, ut prius, sed transuerso: & aqua in locum suum reuersa, submersit
Aegyptiorum regem Pharaonem cum omnibus curribus suis, & universo
exercitu. Tunc sanē typus crucis per uirgam Mosi ligneam hoc edidit mira-
culum, & sectio maris typum crucis designauit, uirga uerō ipsius ligni natu-
ram. Insuper sicut Moses per typū crucis & ligni per mare liberauit Hebræos
ex tristi Pharaonis seruitute & tyrannide: sic Christus per crucem & poten-
tiam illius liberauit hominem ex tristi seruitute, & potestate diaboli. Prae-
terea discedente Mose cum populo, in quodam loco Mara nuncupato, cum
non inuenirent aquam ad bibendum (amaræ enim erant aquae loci illius) o-
stēdit Deus Mosi lignum, quo in aquas iniecto dulcescere coeperūt, & sic om-
nis Iudaeorum populus saturatus est. Hoc nimirum innuente miraculo,
Exo. 15 quod diaboli, quæ in mundo fuit, amarulentia esset disparitura & immutan-
da per crucem in magnam dulcedinem, & lætitiā. Porro progrediente Mo-
se

seper desertum cum populo, serpentum multitudo in locum quendam inci-
dit, quibus periclitabatur populus. Moses uero Dei iussu fecit serpentem aene-
um, lignum que rectum terrae infixit, cui serpentem transuersum affixit, o-
mnesque qui a serpentibus icti fuerant, uiso aeneo illo, sanabantur: nec ul-
lus erat qui a serpentibus ictus, aeneo uiso non sanaretur. Nimirum, & illo mi-
raculo hoc inuenire, quod erectum lignum affixusque illi transuersus ser-
pens crucis typum denotabat, aeneusque serpens haud dubie Christi typus
erat. Quemadmodum enim serpens hic formam quidem serpentis habuit,
uenenum uero nequaquam: sic etiam Christus homo quidem erat futurus,
sed peccati expers: & quilibet diaboli morsu impetitus, si Christo respecto
in illum crediderit, saluabitur: qui uero in illum non respexerit, nec credi-
derit, propter peccatum morietur. Insuper bello inter Iudaeos cum Amale-
kitis exorto, extendente Mose ad Deum manus suas, Hebraeorum milites A-
malekitis superiores erant: hoc autem manus demittente, Amalekitae Izae-
lem repellebant. Praecepit igitur Moses, ut se manus extendentem iuarent, do-
nec in uniuersum deuictus esset Amalek. Ecce etiam hac re manifeste crucis
typum praeferebat, & eiusdem potentiam. Sed & beatus ille Iacob nepoti-
bus suis benedicturus, manus suas in modum crucis transuersas ipsidem im-
posuit: crucis typum hac forma ostendens. Porro manifestius clariusque his
Deus per prophetam Esaia dicit: Gentes & reges, qui tibi non serui-
erunt, & gentes solitudine desolabuntur, in cupresso pinu & cedro simul,
ut glorificent locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorificabo.
Attende igitur, & uide rem nouam, & admirabilem. Quemadmodum enim
Christi passionem praedixerunt prophetae, & non solum hanc, uerum etiam
eiusdem species, ut Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea potauerunt me
aceto, & Perfoderunt manus meas & pedes meos, & diuiserunt uestimenta
mea, & super uestem meam miserunt sortem, & alia his similia: sic etiam cru-
cis illius typum demonstrauerunt, et quod per hanc abolenda esset diaboli ty-
rannis. Sed & genus ligni Esaia notauit, dicens: In cupresso, pinu & cedro
simul glorifices locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorifica-
bo. Ex his enim tribus ligni generibus crux compacta est, unum quidem e-
rectum, secundum transuersum, tertium uero inferius, cui affixi sunt pedes
Christi. Dauid uero sic exclamat: Exaltate Dominum Deum uestrum, & a-
dorate scabellum pedum suorum, quoniam sanctus est. Nunc uero de cru-
ce, ea quae dicta sunt sufficiant. Verum & Iacob benedicens, ut dictum est, fi-
liis Ioseph, manus transuersas illis imposuit, & in modum crucis ipsidem bene-
dixit. Praevidentes enim prophetae, quod per crucem mors esset abolenda, &
deiciendus diabolus, prophetauerunt de hac, hanc adorauerunt, & ceu a lon-
gino illam uenerati sunt, ueluti & nos in praesenti facimus.

Post alia uero crimina, quibus a Musulmanis nos qui Christum profite-
mur, accusamur, etiam in hoc ab ipsidem condemnatur, quod sanctorum a-
doremus imagines. Et quid adoramus? Prorsus non aliud quam ligna, colo-
res & lapides. Quoniam uero omnia de quibus accusauerunt nos, non intel-
lexerunt, sed iuxta cogitationes cordis sui dixerunt haec omnia: idem nunc etiam
fit, quod imagines attinet. Quod si uero ueritatis studio teneris, audi quae so-
lus Deus cum humani ingenij lubricitatem cognitam haberet, precepit in ueteri
Testamento ut sacerdotes miracula ab illo edita describerent, eaque descripta
semper a sacerdotum penderent manibus: ut quotidie tam sacerdotes quam

Num. 21

Exod. 17

Gen. 49

Esa. 60

Psal. 99

popu-

populus uisis miraculis Dei descriptis, quæ per illos cõtingerant, in memoria Dei reuocarentur. Deoq; gratiarum actionem & gloriam redderent, qui illos ex seruitute Pharaonis liberauerat, & deuicerat reges magnos & fortes, gentesq; robustas, quicq; urbes illorum populo Iudæorum tradiderat, quin & miracula per illos in deserto edidisset. Et factum est sicut præcepit illis Dominus. uidentes enim, quæ in sacerdotum manibus suspensa erant, Dei recordati sunt, & illi gratias egerunt. Eadem autem imaginum est ratio. Depingunt Christi natiuitatem, baptismum, crucem, resurrectionem: & uisis his turbæ hominum in Dei recordationem perueniunt, & meditari incipiunt, quomodo Christus, cum Deus esset, propter humani generis amorem carnem assumpsit, & in carne passus sit, quæcunq; item alia Deus propter hominem fecerit, hinc illi gratias agunt, eum extollunt & glorificant. Quod idem in imagine Diæ uirginis contingit, quæ filium & uerbum Dei secundum carnem peperit: tum quoque martyrum & sanctorum omnium. Et honorem imaginibus tribuit, us, propter charitatem & honorem illorum, quibus imagines sunt positæ. Et quemadmodum olim Romæ, & alibi statuas ponebant uetustorum regum memoriae, & imperatorum, statuas quæ uis recordabantur egregiorum facinorum, quæ per has suggerebantur, & per imaginum magnificentiam et honorem in recordationem fortium gestorum ducebantur, illaq; uenerabantur, sicut in Regum statuis, ita in imaginibus contingit. Hæ enim perducentes animum nostrum ad ipsa illarum exemplaria, illorum ueneramur imagines. Et quemadmodum fieri solet, si regis mandatum perferatur ad aliquem (si modo moribus instructus fuerit, qui hoc suscipit) statim assurgit, & non modo amplexatur, sed & capiti illud imponit: nec tamen atramentum & chartam sic uenerari sibi uidetur, sed regis istum honorem tribuit. Eadem nobis est imaginum ratio. Quæ enim columnis & tabulis prostant, a nobis coluntur: uetustate uero corruptas & abilitas, non amplius honoramus, sed iudicamus inutiles. Idem quoq; de cruce uidere licet. Quam diu enim lignum aliquod crucis figuram præulerit, adoratur, & honeste a nobis colitur: crucis autem figura cõfracta, ulterius lignum a nobis non adoratur. Verumtamen hoc exemplo tu & quilibet alius, qui inquirere uolet, deprehendere potest, quod quæ in urbibus usurpantur nominis, Christi imaginem insculptam, & formatam gerunt, quin & sanctæ matris illius, & aliorum sanctorum: non tamen propterea a nobis adorantur, nec propterea honor aliquis illis habetur: abiciuntur enim nonnunquam, & conculcantur, constantur item, & ex forma una mutantur in aliam, prout magistratus uoluntas decreuerit. Sed imaginibus, quæ nominatim sanctorum memoriae dedicatæ sunt, non idem contingit: uerum cum honore, deuotione, et religione illas accedimus. Videntur itaq; mihî demonstrationes hæ sufficientes esse, quæ demonstrent simul, & dilucide ueritatem asserant. Hanc igitur qui uolet, agnoscat. Quod si autem rursus ueteris testamenti requiris testimonia, ut & in superioribus, en etiam illa accipe. Deus Moysi præcipiens, ut tabernaculum testimonij extrueret, iuxta formam sibi in monte propositam, tum etiam arcam, quæ sanæ Christi & sanctæ matris illius typum præferebant (quæ quidem propter prolixitatem scripturæ, & interpretationis uolentes, ut etiam in alijs plurimis, omittimus) præcepit illi ut faceret imagines Cherubim, quæ poneret super arcam. Vides, ut omnia quæ Christianorum sunt, non simplici modo & casu fortuito fiant, sed cum

cum scopo & sine diligenter considerato, dignaq; præmeditatione. Quapropter deliste tandem ab importunis & ineptis cauillationibus. Omnia enim quæ Christianos spectant, non casu nec frustra facta sunt, sed diligenti cura, & eximia, à maximo ad minimum usq; & ab eo tempore constituta, descripta & ordinata sunt, quæcunq; contigerunt.

QVOD DOLOSE ET PERNICIOSE

DOCVERIT MACHOMET, ET QVOD LEX ET TESTAMENTUM uetus non sint sublata per Christum, sed magis illustrata.

Insuper, quod in lege infirmum erat & impossibile, hoc Euangelium compleuit.

APOLOGIA QVARTA.

vandoquidem de alijs, quorū à uobis Musulmanis nos qui Christum profiteamur, accusamur, abunde satis demonstratum est, adeo ut iam omni reprehensione liberati simus, age quantum superest de reliquis nunc uideamus. Sunt uero hæc. Dixit Deus ipsi Machomet, Omnia feci propter te, & te propter me. Hoc uero Christiani pernegant. Quin & ipsius Machomet nomen scriptum in Euangelio extat, Christo nimirum ad Iudæos sic dicente: Bonum uobis nuncium prædico, ut illud cognoscatis, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta. Idem etiam in Mosis ueteri Testamento scriptum est. Christiani uero inuidia moti, illud ex Euangelio eiçerunt. Cum tamē non in Euangelio tantum, & ueteri testamento Mahometi nomen scriptum inueniatur, sed etiam à dextris throni diuini partibus. Et Musulmanorum fides ab ipso Abraham authore dependet. Christiani quoq; quia Mosis legem transgrediuntur, accusatione & reprehensione digni sunt: ipsi uero Musulmanos accusant, laude dignos et honore. Atqui hæc sunt, de quibus nos Christiani à Musulmanis accusamur. hæc uero sic confutamus. Deus indigus & alicuius rei inopia laborans, deus non est. Sed uerus Deus, creator cœli & terræ & omnium quæ in his creata sunt, quicq; creauit angelos & homines, nulla re prorsus indiget, sola autem bonitate sua & uoluntate creauit omnia. Cum uerò hoc tam firmum sit, ut nemo qui negare possit, inueniatur, impie reuera locutus est Mahomet, quod Deus ad illum dixerit, Omnia creauit propter te, & te propter me. Deus enim nulla re prorsus indiget. Quod uero Musulmanorum fides ad Abraham authorem non possit referri, ueluti Mahomet tradidit, ex sua ipsius persona redarguitur. Ipse enim author & legislator est legum huiusmodi. Quod si alius est, demonstretur. Ab Abrahami enim tempore usq; ad Mahomet anni elapsi sunt bis mille quingenti & octuaginta duo, quibus euolutis demum Mahomet ortus est. Musulmanorum igitur fides ab Abraham autore non descendit. Quod si uerò hoc fortasse propter circumcisionem dicitis, age ipse tibi circumcisionis rationem explicabo. Cum uidisset Abraham cœlum, solem, sidera, terram, mare, & quæ in ipsis sunt,